

Ilona Kijek

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

DLUG PUBLICZNY A WYDATKI SPOŁECZNE W PAŃSTWACH UNII EUROPEJSKIEJ

Streszczenie: W artykule podjęto próbę odpowiedzi na pytanie, czy dług publiczny i konieczność ponoszenia wydatków na jego obsługę „wypychają” wydatki społeczne. Estymacja modelu ekonometrycznego dla 27 państw Unii Europejskiej pozwala na stwierdzenie, że istnieje ujemna zależność między wydatkiem sztywnym, jakim są koszty obsługi długu publicznego, a wydatkami elastycznymi, do których należą wydatki społeczne – wzrost długu publicznego pociąga za sobą zmniejszanie wydatków społecznych. Analizowana zależność jest silna i bezpośrednia przede wszystkim w „starych” państwach (UE-15). W przypadku nowych państw (UE-12) koszty obsługi długu publicznego okazały się zmienną nieistotną statystycznie. Można więc zaryzykować stwierdzenie, że dług nowych państw członkowskich i koszty jego obsługi są na tyle niskie, że nie powodują redukcji wydatków elastycznych.

Słowa kluczowe: dług publiczny, wydatki społeczne, efekt wypychania.

1. Wstęp

We współczesnym państwie polityka społeczna musi być realizowana łącznie z innymi politykami (zadaniami) spoczywającymi na państwie. Do najważniejszych potrzeb społecznych, wymagających zaspokojenia, należą niewątpliwie te z zakresu edukacji, ochrony zdrowia, kultury i opieki społecznej¹. Wraz z rosnącymi aspiracjami obywateli w zakresie zaspokajania potrzeb społecznych ich realizacja zapewnia niezbędny dla pomyślnego rozwoju gospodarczego ład i dobrobyt społeczny [Wiński 2006, s. 55-57].

Wydatki społeczne należą do grupy tzw. wydatków elastycznych, których udział w wydatkach publicznych wyznacza faktyczny obszar swobody w alokowaniu środków publicznych. W budżetach podmiotów sektora *general government* wydatki elastyczne „rywalizują” z wydatkami sztywnymi, czyli tymi, których sfinansowa-

¹ W dalszej części artykułu przez pojęcia „wydatki społeczne” lub „wydatki na cele społeczne” rozumie się wydatki poniesione przez sektor *general government* na: edukację, ochronę zdrowia, kulturę i opiekę społeczną (wydatki m.in. z tytułu choroby i kalectwa, opieki nad rodziną i dziećmi, ochrony bezrobotnych i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu).

nie jest wymagane przez prawo. Prawne zdeterminowanie wydatków może polegać na określeniu w przepisach prawnych konkretnych kwot wydatków lub podstaw do ustalenia takich kwot [Pekiński 2007, s. 199].

Do wydatków sztywnych należą m.in. wydatki na obsługę długu publicznego, czyli przede wszystkim na wypłatę odsetek od zaciągniętych pożyczek i kredytów [Orłowski 2006, s. 1]. Im większy jest udział wydatków na obsługę długu publicznego w wydatkach publicznych ogółem, tym mniejsza możliwość oddziaływania na strukturę tych ostatnich. Kwoty „odsetkowe” cechuje bowiem maksymalna sztywność. Każda próba uchylecia się od pełnego i terminowego przekazywania odsetek oznaczałaby utratę wiarygodności władz publicznych na rynkach finansowych, co utrudniałoby zaciąganie pożyczek w przyszłości, a także podważenie wiarygodności państwa jako dłużnika [Wernik 2001, s. 24]. Spłata długu stanowi obciążenie dla podatników i może powodować redukcję zadań finansowanych z budżetu (tzw. efekt wypychania) [Komar 1994, s. 216, 217; Rzońca 2008, s. 5-7].

Globalny kryzys finansowy, który rozpoczął się w 2007 r., spowodował, że wiele państw, w tym członkowie UE, musiało ratować swoje gospodarki, wprowadzając pakiety antykryzysowe. Najczęściej sprowadzały się one do wydawania pieniędzy publicznych (zasiłki, ulgi podatkowe, pożyczki dla banków, duże zamówienia publiczne). Przy jednoczesnym głębokim spadku dochodów podatkowych doprowadziło to do gwałtownego wzrostu zadłużenia wielu państw. Część z nich stanęła już obecnie, a niewątpliwie jeszcze wiele stanie przed koniecznością redukcji wydatków publicznych – w pierwszej kolejności wydatków elastycznych – przy jednoczesnej konieczności ponoszenia coraz większych wydatków na obsługę długu publicznego.

Celem artykułu jest próba wskazania zależności zachodzących między wartością wydatków społecznych a wartością płatności odsetkowych. W związku z tym w artykule poszukuję odpowiedzi na następujące pytanie: czy wydatki społeczne w państwach UE są ograniczane w związku z koniecznością ponoszenia kosztów obsługi długu publicznego?

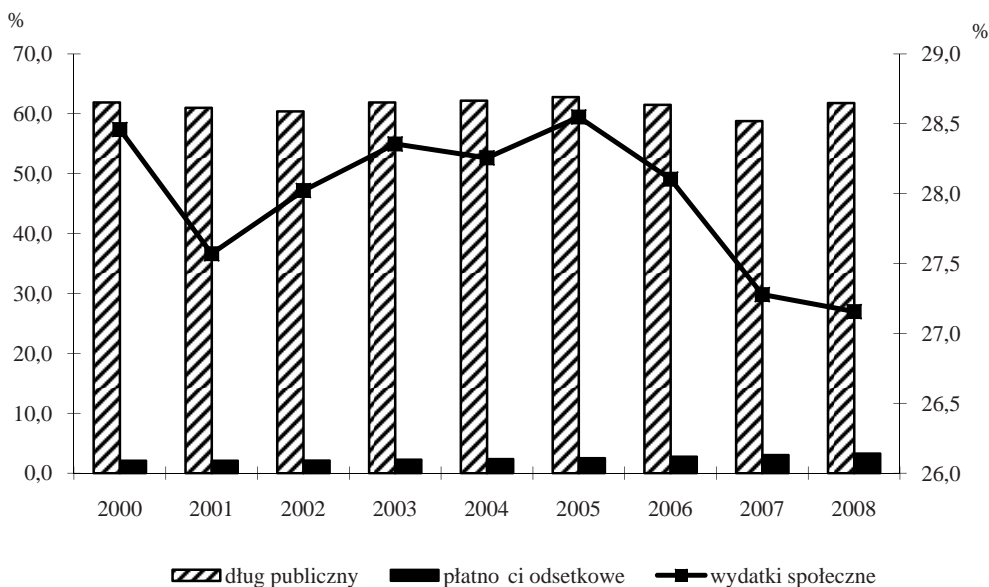
Analizowane zależności przedstawione zostały w układzie całej UE, strefy euro, UE-15 i UE-12, a także czterech grup „podobnych” państw członkowskich. Analiza obejmuje lata 2000-2008. Wybranie takiego przedziału czasowego było podyktowane dostępnością wszystkich danych statystycznych niezbędnych do przeprowadzenia analizy.

2. Wybrane wskaźniki finansów sektora *general government* w latach 2000-2008

Na rysunku 1 zaprezentowano wartości długu publicznego, płatności odsetkowych i wydatków na cele społeczne w UE-27 w latach 2000-2008 (w % PKB).

W latach 2000-2006 i w 2008 r. średni udział długu sektora *general government* w PKB wszystkich państw UE nieznacznie tylko przekraczał 60%, a w 2007 r. wynosił 58,7% PKB. Przez cały analizowany okres referencyjny próg 60% przekracza-

ły cztery państwa – Belgia, Grecja, Malta i Włochy, i to one (z wyjątkiem Malty) odnotowały w 2008 r. rekordowo wysoki udział długu sektora *general government* w PKB – 90-105% PKB. Do państw, w których zadłużenie oscylowało wokół średniej wartości, należały: Austria, Cypr, Francja, Malta, Niemcy, Portugalia i Węgry (60-70% PKB). Natomiast w Polsce, Hiszpanii, Szwecji i Wielkiej Brytanii dług wynosił ok. 50% PKB, a w Danii, Czechach, Finlandii, Irlandii, na Słowacji i w Słowenii – od 30 do 40% PKB. W Luksemburgu, krajach nadbałtyckich i Rumunii udział długu w PKB wahał się od 10 do 20% PKB.

Rys. 1. Dług publiczny, wartość płatności odsetkowych i wydatków na cele społeczne w UE w latach 2000-2008 (w % PKB)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Finansowanie wydatków publicznych za pożyczone pieniądze staje się coraz kosztowniejsze dla obywateli UE. Średni udział wydatków na obsługę długu w analizowanych latach systematycznie rósł – od 2,1 do 3,3% PKB. Belgia, Grecja i Włochy musiały przeznaczyć na ten cel powyżej 5% PKB. Poniżej 2% PKB na płatności odsetkowe przeznaczyły: Czechy, Estonia, Litwa i Luksemburg.

Udział wydatków na cele społeczne w PKB w latach 2000-2008 ulegał wahaniom i oscylował w granicach 27-30% PKB. Najwięcej na ten cel przeznaczały państwa skandynawskie: Dania, Finlandia i Szwecja (ok. 38% PKB). Na drugim biegunie znajdowały się w analizowanych latach nowe kraje członkowskie: Bułgaria, Cypr, Łotwa i Rumunia (poniżej 20% PKB).

3. Metodologia badania

W celu realizacji jednego z elementów postawionego we wstępie celu – zbadania zależności w grupie państw podobnych – zastosowano analizę skupień (metodę statystycznej analizy wielowymiarowej). Umożliwia ona w jednym procesie badawczym uwzględnienie nawet kilkunastu różnych zmiennych opisujących badaną populację. Metoda ta pozwala na połączenie w grupy badanych jednostek w taki sposób, żeby w danej grupie znalazły się obiekty jak najbardziej do siebie podobne, a między grupami były jak największe różnice. Jednocześnie metoda ta umożliwia wizualizację uwzględniającą wszystkie cechy objaśniające dane zjawisko na jednym wykresie (tzw. dendrogramie).

Badanie obejmowało następujące etapy.

1) Wybór zmiennych objaśniających – biorąc pod uwagę wymagania merytoryczne, w pierwszym etapie badania zostały zakwalifikowane następujące zmienne: wydatki społeczne, dochody i wydatki publiczne ogółem, nadwyżka/deficyt pierwotny, płatności odsetkowe, dług sektora *general government*². Ze zbioru tych zmiennych ostatecznie w przeprowadzonych obliczeniach wykorzystano cztery: wydatki społeczne, nadwyżkę/deficyt pierwotny, płatności odsetkowe i dług publiczny. Cechują się one zmiennością statystyczną na poziomie minimum $V = 10\%$ oraz wzajemnym niskim skorelowaniem lub jego brakiem (jedynie dla zmiennych „dług” oraz „płatności odsetkowe” wartość współczynnika korelacji przekroczyła poziom krytyczny dla przyjętego poziomu istotności $\alpha = 0,05$, jednakże ze względów merytorycznych zdecydowano się na uwzględnienie tych zmiennych w dalszej analizie, ponadto usunięcie którejkolwiek z nich nie wpłynęło na strukturę grup państw „podobnych”). Pod względem formalnym dane statystyczne Eurostatu były kompletne, mierzalne, wiarygodne i ujednolicone (w % PKB).

2) Wybór metody analizy skupień – w badaniach wykorzystano metodę Warda, pozwalającą na łączenie poszczególnych obiektów w skupienia w taki sposób, by w minimalnym stopniu wpłynęło to na przyrost wariancji w tej grupie. Jako miarę podobieństwa (odległości między obiektami) wybrano odległość euklidesową.

3) Utworzenie tzw. dendrogramu – hierarchicznego wykresu drzewkowego, obrazującego kolejne etapy grupowania. W dendrogramie każdy obiekt stanowi swoją własną klasę, ale połączony jest z daną grupą (skupieniem) przy jak największym poziomie podobieństwa, zaś stopień powiązania z obiektami należącymi do innej grupy jest jak najmniejszy. Dendrogram pokazuje zatem powiązania obiektów będących przedmiotem analizy w coraz większe skupienia, coraz bardziej różniące się od siebie [Kijek, Olejnik 2010, s. 42-44].

Następnie dokonano estymacji modelu ekonometrycznego. W początkowym etapie budowy modelu do potencjalnych zmiennych objaśniających dobranych z uwzględnieniem ich merytorycznego wpływu na zmienną objaśnianą (wartość

² Wszystkie dane liczbowe zaprezentowane w pracy dotyczą sektora *general government*.

wydatków społecznych) zakwalifikowano: nadwyżkę/deficyt pierwotny i płatności odsetkowe. Następnie grupę zmiennych rozszerzono o dwie kolejne pozycje: dochody i wydatki publiczne ogółem. Ostatecznie model przyjął następującą postać funkcjonalną:

$$W_s = \alpha_0 + \alpha_1 D_p + \alpha_2 P_o + \alpha_3 D + \alpha_4 W + \zeta,$$

gdzie: W_s – wydatki społeczne; D_p – nadwyżka/deficyt pierwotny; P_o – płatności odsetkowe; D – dochody publiczne; W – wydatki publiczne; ζ – czynnik losowy.

W kolejnym etapie procedury wyłączono zmienne objaśniające o zbyt niskim stopniu korelacji ze zmienną objaśnianą oraz za wysoko skorelowane między sobą. W trzecim etapie dokonano estymacji modeli z uwzględnieniem zmiennych istotnych statystycznie (regresja krokowa wsteczna).

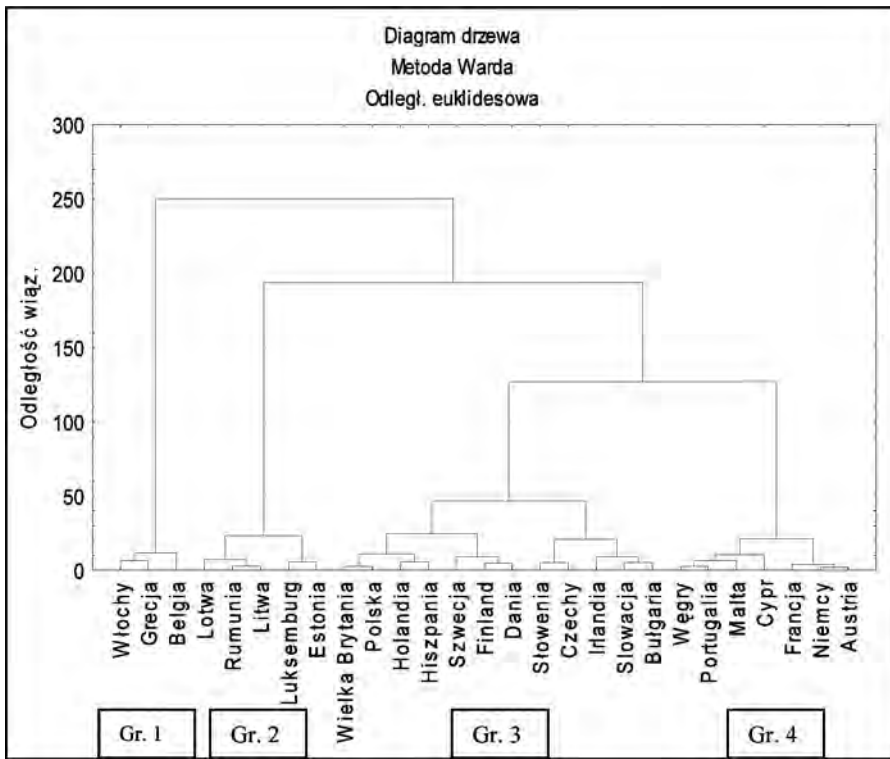
4. Segmentacja państw Unii Europejskiej z zastosowaniem analizy skupień

W oparciu o zaprezentowaną procedurę wyznaczono dendrogram (rys. 2). Biorąc pod uwagę zmienne: nadwyżka/deficyt pierwotny, płatności odsetkowe i dług publiczny w państwach UE (w latach 2000-2008) można wyodrębnić cztery grupy (segmenty) państw.

Pierwszą grupę tworzą: Belgia, Grecja i Włochy. Państwa te wyróżniają się zdecydowanie najwyższym średniorocznym poziomem długu sektora *general government* – ponaddwukrotnie wyższym niż średnie zadłużenie UE-27. Na jego obsługę państwa te przeznaczały średnio, co roku, 5,2% PKB. Jednocześnie osiągały one nadwyżkę pierwotną o wartości 2,1% PKB (przy średniej nadwyżce pierwotnej dla UE-27 wynoszącej 0,9% PKB). Na cele społeczne Belgia, Grecja i Włochy wydatkowały każdego roku 28,4% PKB, czyli niewiele więcej niż średnio wszystkie państwa członkowskie (27,4% PKB).

Do grupy 2 należą: Estonia, Litwa, Luksemburg, Łotwa i Rumunia, czyli głównie nowi członkowie Unii. Państwa te, poza Luksemburgiem, charakteryzują się liberalnym systemem finansów publicznych [Miszczuk 2009, s. 230]. Wydatki publiczne ogółem w tych państwach są niższe niż średnia dla UE-27 [Miszczuk 2008, s. 395]. W latach 2000-2008 państwa te wydatkowały na cele społeczne średniorocznie 22,2% PKB – najmniej spośród wszystkich członków Unii. Także dług sektora *general government* w tych państwach (średnio 12,8% PKB) kształtował się poniżej średniej dla wszystkich państw członkowskich (47,5% PKB). Na obsługę długu państwa te przeznaczały, w każdym roku, 0,8% PKB. Budżety podmiotów sektora *general government* zamykały się niewysoką nadwyżką pierwotną (0,2% PKB).

Państwa te należą do grupy najbiedniejszych państw członkowskich (z wyjątkiem Luksemburga). Ich PKB *per capita* wahał się w 2007 r. od 5600 euro (Ru-

Rys. 2. Dendrogram – finanse publiczne państw UE w latach 2000-2008

Źródło: opracowanie własne.

munia) do 11 400 euro (Estonia), przy średniej unijnej – 24 800 euro [*Europe in Figures...* 2009, s. 73].

Kolejny segment jest najliczniejszy. Tworzy go 12 państw: Bułgaria, Czechy, Dania, Finlandia, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Polska, Słowacja, Słowenia, Szwecja i Wielka Brytania. Państwa te na wydatki społeczne przeznaczyły w analizowanych latach 28,2% PKB, czyli o 0,8 punktów procentowych więcej niż średnia unijna. Wydatki te kształtowały się więc na podobnym poziomie jak w grupie 1. W segmencie tym znajdują się państwa skandynawskie, które utrzymują system finansów publicznych typowy dla tzw. państw dobrobytu [Miszczuk 2009, s. 230]. Jednak zarówno wartość długu publicznego, jak i płatności odsetkowych kształtowały się poniżej średniej unijnej – odpowiednio 40,0% PKB i 2,1% PKB. Mimo stosunkowo wysokich wydatków na cele społeczne państwa te osiągnęły nadwyżkę pierwotną (1,4% PKB).

Ostatni segment państw o podobnych do siebie strukturach utworzyły: Austria, Cypr, Francja, Malta, Niemcy, Portugalia i Węgry. Państwa te wydatkowały na cele społeczne najwięcej – średniorocznie 29,3% PKB. Podmioty sektora *general go-*

vernment zamykały swoje budżety niewysokim deficytem pierwotnym (0,1% PKB). Jednocześnie dług publiczny w tej grupie tylko nieznacznie przekraczał 60% PKB (62,1% PKB), ale na jego obsługę trzeba było wydać średniorocznie 3,2% PKB.

5. Ekonometryczne modele zależności

W tabeli 1 przedstawiono zależności ekonometryczne między wydatkami społecznymi a płatnościami odsetkowymi i wydatkami publicznymi ogółem w państwach UE (pozostałe zmienne wprowadzone do modelu były nieistotne statystycznie).

Dla UE-27 uzyskano model ekonometryczny o następującej postaci:

$$W_s = -13,1492 - 1,2928P_o + 0,9989W + \zeta \quad (1)$$

(-4,43798) (-3,97130) (13,18433)

Poziom dopasowania przedstawionego modelu jest zadowalający ($R^2 = 0,88844281$), co pozwala stwierdzić, że istnieje silna zależność między wartością wydatków na cele społeczne a płatnościami odsetkowymi związanymi z obsługą długu publicznego i wydatkami sektora *general government*. W państwach członkowskich wzrost kosztów obsługi długu o 1% PKB powoduje ograniczenie wydatków na cele społeczne o 1,3% PKB. Natomiast wzrost wydatków ogółem o 1% PKB sprzyja zwiększeniu wydatków społecznych o 0,99% PKB.

Również dla państw strefy euro wskaźnikami ekonomicznymi wpływającymi na wartość wydatków społecznych okazały się: płatności odsetkowe i wydatki ogółem. Dla tej grupy państw model przybrał następującą postać:

$$W_s = -14,6200 - 1,5588P_o + 1,0572W + \zeta \quad (2)$$

(-3,76908) (-4,23744) (10,93267)

Poziom dopasowania modelu wynosi $R^2 = 0,89829192$, a więc model nieco lepiej tłumaczy analizowane zależności niż model uzyskany dla UE-27. W państwach strefy euro wzrost wydatków na obsługę długu publicznego bardzo silnie ogranicza wydatki społeczne – wzrost płatności odsetkowych o 1% PKB oznacza, że na wydatki społeczne podmioty sektora *general government* wydają o 1,55% PKB mniej. Natomiast wzrost wydatków publicznych ogółem o 1% PKB oznacza wzrost wydatków społecznych o 1,05% PKB.

Model skonstruowany dla „starych” państw członkowskich przybiera następującą postać funkcyjną:

$$W_s = -8,18202 - 1,25763P_o + 0,90846W + \zeta \quad (3)$$

(-2,96456) (-4,96179) (14,30402)

Zbudowany model najlepiej tłumaczy analizowane zależności, gdyż $R^2 = 0,94471153$. Wartości współczynników wskazują, że wzrost wydatków na obsługę

Tabela 1. Ekonometryczna zależność między wydatkami społecznymi a płatnościami odsetkowymi i wydatkami sektora *general government* w państwach UE

Zmienna objaśniana	Zmienne objaśniające	Współczynniki	Standardowy błąd szacunku	Statystyki <i>t</i> -Studenta	Poziom istotności
(1) UE-27					
W_s	wyraz wolny	-13,1492	2,962875	-4,43798	0,000173
	P_o	-1,2928	0,325534	-3,97130	0,000567
	W	0,9989	0,075765	13,18433	0,000000
$R^2 = 0,88844281$	$R^2_{sk} = 0,87914638$	$F(2,24) = 95,568$	Błąd std. estymacji = 1,8820		
(2) Strefa euro					
W_s	wyraz wolny	-14,6200	3,878933	-3,76908	0,002074
	P_o	-1,5588	0,367864	-4,23744	0,000828
	W	1,0572	0,096703	10,93267	0,000000
$R^2 = 0,89829192$	$R^2_{sk} = 0,88376219$	$F(2,14) = 61,824$	Błąd std. estymacji = 1,8369		
(3) UE-15					
W_s	wyraz wolny	-8,18202	2,759944	-2,96456	0,011820
	P_o	-1,25763	0,253463	-4,96179	0,000330
	W	0,90846	0,063511	14,30402	0,000000
$R^2 = 0,94471153$	$R^2_{sk} = 0,93549678$	$F(2,12) = 102,52$	Błąd std. estymacji = 1,2433		
(4) UE-12					
W_s	wyraz wolny	-1,45467	5,752995	-0,252855	0,805502
	W	0,61907	0,140392	4,409564	0,001315
$R^2 = 0,66037514$	$R^2_{sk} = 0,62641265$	$F(1,10) = 19,444$	Błąd std. estymacji = 2,1916		

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 2. Ekonometryczna zależność między wydatkami społecznymi a dochodami i wydatkami sektora *general government* w państwach UE (segmentach)

Zmienna objaśniana	Zmienne objaśniające	Współczynniki	Standardowy błąd szacunku	Statystyki <i>t</i> -Studenta	Poziom istotności
(5) Grupa 2					
W_s	wyraz wolny	-7,23843	4,629946	-1,56339	0,215906
	<i>D</i>	0,82358	0,129092	6,37984	0,007797
$R^2 = 0,93135388$	$R^2_{sk} = 0,90847184$	$F(1,3) = 40,702$	Błąd std. estymacji = 0,93186		
(6) Grupa 3					
W_s	wyraz wolny	-12,1894	4,057415	-3,00423	0,013247
	<i>W</i>	0,9142	0,091068	10,03843	0,000002
$R^2 = 0,90972287$	$R^2_{sk} = 0,90069516$	$F(1,10) = 100,77$	Błąd std. estymacji = 1,7807		
(7) Grupa 4					
W_s	wyraz wolny	-16,2745	12,21659	-1,33216	0,240297
	<i>D</i>	1,0452	0,27910	3,74480	0,013365
$R^2 = 0,73716794$	$R^2_{sk} = 0,68460153$	$F(1,5) = 14,024$	Błąd std. estymacji = 0,3,0875		

Źródło: opracowanie własne.

długu publicznego o 1% PKB powoduje zmniejszenie wydatków na cele społeczne o 1,26% PKB. Natomiast wzrost wydatków publicznych ogółem o 1% PKB pociąga za sobą wzrost wydatków społecznych o 0,9% PKB.

W przypadku nowych państw członkowskich zmienna „płatności odsetkowe” okazała się nieistotna statystycznie. Czynnikiem decydującym o wartości wydatków społecznych w tych państwach Unii jest wartość wydatków ogółem sektora *general government*. Dla UE-12 otrzymano model o następującej postaci:

$$W_s = -1,45467 + 0,61907W + \zeta. \quad (4)$$

(-0,252855) (4,409564)

Wzrost wydatków ogółem o 1% PKB powoduje wzrost wydatków na cele społeczne o 0,62% PKB, czyli znacznie mniej niż w przypadku trzech wcześniejszych modeli. Przy czym należy pamiętać, że siła związku między tymi wartościami jest umiarkowana ($R^2 = 0,66037514$).

Interesujące wnioski można wysnuć po zbudowaniu modeli ekonometrycznych dla poszczególnych grup państw członkowskich, podobnych do siebie pod względem wartości wydatków społecznych, długu publicznego, nadwyżki/deficytu pierwotnego i płatności odsetkowych (tab. 2).

Dla grupy 1 (Belgia, Grecja i Włochy) wszystkie zmienne, które zostały wykorzystane do stworzenia modelu, okazały się nieistotne statystycznie, dlatego model został odrzucony. Natomiast dla grupy 2 (Estonia, Litwa, Luksemburg, Łotwa i Rumunia) uzyskano następujący model:

$$W_s = -7,23848 + 0,82358D + \zeta. \quad (5)$$

(-1,56339) (6,37984)

Model cechuje wysoki poziom dopasowania ($R^2 = 0,93135388$), a zmienną istotną statystycznie są dochody publiczne. Ich zwiększenie o 1% PKB sprzyja w tych państwach wzrostowi wydatków społecznych o 0,8% PKB.

Równie wysokim stopniem dopasowania ($R^2 = 0,90972287$) charakteryzuje się model otrzymany dla grupy 3 (Bułgaria, Czechy, Dania, Finlandia, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Polska, Słowacja, Słowenia, Szwecja, Wielka Brytania):

$$W_s = -12,1894 + 0,9142W + \zeta. \quad (6)$$

(-3,00423) (10,03843)

W państwach należących do segmentu 3 wzrost wydatków publicznych ogółem o 1% PKB sprzyja wzrostowi wydatków na cele społeczne o 0,9% PKB (podobnie jak w modelu 3).

Dla państw, które znalazły się w grupie 4 (Austria, Cypr, Francja, Malta, Niemcy, Portugalia, Węgry), uzyskano następującą postać funkcyjną modelu:

$$W_s = -16,2745 + 1,0452D + \zeta. \quad (7)$$

(-1,33216) (3,74480)

Poziom dopasowania modelu ($R^2 = 0,73716794$) jest zadowalający. Zmienną istotną statystycznie okazały się, tak samo jak w przypadku grupy 2, dochody publiczne. Ich zwiększenie silniej jednak przyczynia się do wzrostu wydatków społecznych niż w państwach grupy 2 – wzrost dochodów publicznych o 1% PKB oznacza wzrost wydatków społecznych o 1,04% PKB.

6. Zakończenie

Z przeprowadzonego badania wynika, że istnieje zależność między wydatkiem sztywnym, jakim są koszty obsługi długu publicznego, a wydatkami elastycznymi, do których należą wydatki społeczne. Średnio w państwach członkowskich wzrost płatności odsetkowych o 1% PKB pociąga za sobą zmniejszenie wydatków społecznych o 1,3% PKB.

Unia Europejska jest wspólnotą państw o różnej wartości zadłużenia i różnej wartości wydatków na obsługę długu (w % PKB). Dlatego też uzyskane wyniki są zróżnicowane, jeżeli dokonamy podziału Unii na kilka podgrup.

Analizowana zależność jest silna i bezpośrednia przede wszystkim w państwach UE-15 – czyli tych, w których dług sektora *general government* wahał się w analizowanych latach od 41 do 106% PKB, a na jego obsługę trzeba było przeznaczyć średnio 3% PKB (najwięcej w Grecji i we Włoszech – 5,3% PKB).

Natomiast w przypadku UE-12 zmienną istotną statystycznie okazały się wydatki ogółem sektora *general government*. W związku z tym można zaryzykować stwierdzenie, że dług nowych państw członkowskich i koszty jego obsługi są na tyle niskie, że nie wypychają wydatków elastycznych.

Estymacja modeli ekonometrycznych dla poszczególnych grup państwa posegregowanych metodą Warda wykazała, że zmiennymi istotnymi statystycznie i oddziaływającymi na wartość wydatków społecznych są dochody (grupa 2 i 4) oraz wydatki publiczne (grupa 3). Należy jednak pamiętać, że modele ekonometryczne są pewnym uproszczeniem. Mnogość czynników, zarówno endo-, jak i egzogenicznych, skłania do sugestii, że w przyszłości badanie omawianej zależności wymagać będzie zastosowania bardziej skomplikowanych metod ekonometrycznych, pozwalających również na wyjaśnienie przyczyn zależności wskazanych w niniejszym artykule.

Literatura

- Europe in Figures. Eurostat Yearbook 2009*, Eurostat, European Communities, Luxemburg 2009.
- Kijek I., Olejnik I., *Finanse publiczne w państwach Unii Europejskiej – analiza porównawcza*, [w:] T. Juja (red.), *Dylematy i wyzwania finansów publicznych*, UE, Poznań 2010.
- Komar A., *Finanse publiczne*, PWE, Warszawa 1994.
- Miszczuk M., *Finanse publiczne państw Unii Europejskiej – próba typologii*, [w:] J. Sokołowski (red.), *Problemy ekonomii, polityki ekonomicznej i finansów publicznych*, t. I, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Jelenia Góra 2008.

- Miszczuk M., *Próba oceny liberalizmu systemów finansów publicznych państw Unii Europejskiej*, [w:] T. Lubińska, A. Szewczuk (red.), *Finanse 2009 – teoria i praktyka. Finanse publiczne I*, Zeszyty Naukowe nr 546, Ekonomiczne Problemy Usług nr 36, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2009.
- Orłowski W.M., *Pułapki deficytu budżetowego*, Infos nr 3, Biuro Analiz Sejmowych, Warszawa 2006.
- Pekiński M., *Prawnie zdeterminowane wydatki budżetu państwa*, [w:] T. Lubińska (red.), *Budżet zadaniowy w Polsce. Reorientacja z wydatkowania na zarządzanie pieniędzmi publicznymi*, Difin, Warszawa 2007.
- Rzońca A., *Paraliżujący deficyt*, Zeszyty Forum Obywatelskiego Rozwoju, nr 1, Warszawa 2008.
- Wernik A., *Sztuczność wydatków sektora finansów publicznych a możliwość redukcji jego deficytu*, Studia Finansowe nr 56, Instytut Finansów Wyższej Szkoły Ubezpieczeń i Bankowości w Warszawie, Warszawa 2001.
- Winiarski B., *Uwarunkowania, cele i dziedziny polityki gospodarczej*, [w:] B. Winiarski (red.), *Polityka gospodarcza*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006.

PUBLIC DEBT AND SOCIAL EXPENDITURES IN EUROPEAN UNION STATES

Summary: The article attempts to answer the question whether public debt and the need to bear expenditures to service it “push out” social expenditures. Estimating the econometric model for 27 European Union states allows to conclude that a negative relationship exists between a fixed expenditure represented by costs of servicing public debt, and flexible expenditures, including social expenditures – an increase of public debt results in a decrease of social expenditures. The analyzed relationship is strong and direct especially in “old” member states (EU-15). In case of new member states (EU-12), the costs of servicing public debt turned out to be a statistically insignificant variable. One can therefore risk the conclusion that the debt of new member states and the costs of its servicing are low enough not to cause a reduction of flexible expenditures.